

KORET I TRONDENES KIRKE

Kirka ruver imot en når du kommer fra nord. Imponerende i sin urokkelighet, uinntakelig, omgitt av murer mot nord og øst. Et ytterste vern mot trollpakk og ondskap ble det sagt senere. Og det gikk gjetord om at en rise måtte til for å få bygd den. Bygningskroppen som maktsymbol bærer bud om herredømme den dag i dag.

Grunnmuren ble nok lagt ca 1220 - 50, og koret ble bygd i samme periode og preget av en merkelig blanding av gotisk og romansk stil. Kanskje gikk det 150 år før kirkeskipet ble fullført, de vitende strides. Men på 1400-tallet sto kirka der i all sin prakt. Bygningen var en effektiv forkynnelse av makt og herlighet. Dens velde feide unna enhver innsigelse, og menneskene innordnet seg budskapets krav om underkastelse.

Allmuen kom inn gjennom nord-portalen, og ble omfavnet av rommets magi i det øyeblikk de trådte over dørstokken. Kirkerommet, vigslet til Guds ære, tok imot menigheten, fanget den inn i en sammenheng som overskred generasjonsleddene og samlet i seg slektenes elendighet og fortrøstning. -menneskenes fortvilelse og håp. Over korbuen, over pulpitoriet var det skrevet inn noen uforståelige ord: "Benedic Domine, domum istam..." –Herre velsign dette hus og alle.... Ikke kunne de lese, de som sto der nede. Allerminst Herrens eget språk, men noen hadde fortalt noe. Og de visste at det var sant.

I halvmørke, eller i solkjeglene fra smale vindusåpninger sto de og så mot koret, paradiset! Der de mange ikke hadde adgang, der de innvidde feiret Kristi soningsoffer. Var det 5 altere der? De så tre av dem. Mot nord berettet alterskapet om den hellige Kristoffer, jomfru Maria med barnet og erkeengelen Mikael. På skapsokkelen var malt "Veronikas svetteduk". Fløydørene viste St Margareta, apostlene Andreas og Peter og syndefulle Maria Magdalena. På yttersiden var fremstilt Hellig Olav i samtids militære pontifikalier og kirkefaderen Hieronimus. Olav tråkket på en drage som bar hans egne ansiktstrekk –"Du skal trampe den gamle Adam under fot!"

Alteret i sør hadde som sentralgruppe Maria med barnet og moren Anna som underviser guttungen. På hver side var plassert en nonne, muligens den hellige Birgitta og en av hennes døtre.

Koret var praktfullt. Gulvet fliselagt og veggene dekorert med kalkmalerier, border, stafferinger. Og midt imot, hovedalteret. Dette er enestående i sitt slag, i dag finner man bare ett eller to tilsvarende motiv bevart i Norge. –Den hellige slekt! Her presenteres 4 generasjoner: Susanna -mor til Anna -mor til Maria -mor til Jesus, Jesus og døperen Johannes. Johannes sin mor og søstre til Maria med sine barn. I en smal rekke for seg er kvinnenes ektemenn fremstilt.

Over hovedalterskapet troner et mektig triumfkrusifiks, på hver side er det mindre skulpturer av kirkas to skytshelgener, st. Nikolas –de sjøfarendes vernehelgen, og st. Margareta –de fødendes beskytter. På forsiden av fløydørene til hovedalteret er fremstilt ”Bebudelsen”. Erkeengelen Gabriel forteller Maria at hun skal føde frelseren!

Sjelden var det soknepresten som forrettet. Det måtte vikarer stå for. Selv var han erkebiskopens stedfortreder og dekan i Nidaros, utsending til Paven i Roma, en sentral maktperson. Trondenes var det rikeste kallet nord for Trondheim, og prestene sparte ikke på noe. Praktfullt var kirkeinteriøret og utsmykningen. Koret var en scene, en arena for et kosmisk drama.

Gjennom eucharistien (nadverdsliturgien) skjer underet, brød og vin blir til kjøtt og blod. Alterskapets dører åpner seg. Gull-glitringen, lysglansen, ritualets bærekraft og magi slår mot dem som står nede i kirka. Du hever blikket til den løftede monstransen, og du ser rett på barnet som Maria gudsmor holder der oppe på alterveggen.

Ser man seg rundt, aner du så vidt de 6 vigselskorsene på veggene i kirkeskip og kor. Selve korutformingen åpner for spørsmål om kirkas bruk. Alteret gir plass for prosesjoner, du kan gå rundt det. Mot nord er et forbløffende stort sakristi m/ alter, et rom som faktisk kan romme en mindre forsamling. Her er også en ”piscina” som bare fins et par andre steder i Norge. Man mener å vite at det aldri har vært kloster ved Trondenes, men at kirka kan ha fungert som ”kollegiat”kirke og eventuelt vært en valfart-kirke. Da blir 12 utskårne stoler langs korveggene og kor-”omgangen” til ”forstå.

Koret i Trondenes kirke er enestående, og ved siste restaurering (1938 52) ble det lagt vekt på å tilbakeføre rommet mest mulig til middelalderens prakt. Og vi kan i dag ane noe av den rikdom som den gang bokstavelig talt farget rommet. Men ganske sikkert ligger skatter ennå gjemt under kalklagene på veggene i koret.

Et brudd på restaureringsprinsippene har imidlertid skjedd..Rundt 1910 fikk Kirka som gave glassmalerier som ble plassert ovenfor og bak hovedalteret (tre smale vinduer) Riksantikvaren erstattet dem med svakt tonet glass som man ellers finner i kirka, også i koret. Rundt 1960 kom glassmaleriene tilbake, og de henger stadig der. Det er de som mener at de skaper koloristisk ubalanse, men de fleste mener at det er som det skal være.

Tekst: Sigurd Stenersen

Foto: Frode Bygdnes

VESTVEGGEN

(Refleksjoner rundt en bygnings egenart)

Det var i en meget fjern tid lavt under taket i hyttene, gammene, løene. Folk levde i mørkets tid. Mennesker var heller ikke så store av vekst, økning i kroppslengde påstås å ha noe med ernæring å gjøre og skal visstnok speile en sivilisasjonseffekt, skjønt gudene må vite. Uansett, de levde under en voldsom natur sitt trykk, omfavnet av et landskaps ubendige villskap. Under vinterstormenes raseri søkte de ly, beskyttelse mot det onde. Maktene ga dem vern, bare de nådde fram til dem. Og underkastet seg. I de voldsomme endringstider, da pløgen pløyde dypt og samfunnets grunnvoller ble forsøkt kvernet i stykker, sto de tilbake med rester av gudetro, med en erindring om at magien engang måtte ha virket. Og de nye makthavere bygde sine systemer også på rudimentene fra fortid.

Kampen om Europa hadde en gang kommet til en slutt, tilsynelatende. Det ene av de to store lys på firmamentet hadde seiret. Paven sto tilbake på arenaen, den tysk-romerske keisers stadig mer desperate forsøk på å fravriste han hans allmektighet var brakt til opphør - 400 år etter pavens kroning av Karl den store i år 800. Kongekirken i Norge skulle erstattes med en kongeuavhengig kirkestyring, uansett kong Sverres løsrivelsesforsøk og den senere fremveksten av Noregsveldet. For erkebiskopen i Nidaros gjaldt det tiende- og godsinntekter, og sjelenes salighet. Og det hele hang i hop. I England var det et ord som sa: "In the name of God and Profit". Mennesket måtte tro, måtte vite i marginen av sitt vesen at sannheten alltid ville være å finne i Kirken.

Trondenes kirke synes å være påbegynt ca år 1220. Men takleggingen av Skipet var neppe fullført før etter år 1400. Allerede i utgangspunktet var dimensjonene storslåtte, imponerende. Her skulle det reises et bygg som skulle bli den største steinkirke i Norge ved siden av bispesetenes. Jeg har en mistanke om at noen av dagens besøkende har mistet enkelte perspektiver når de går inn gjennom hovedportalen, som ikke vanligvis er blitt brukt før langt opp mot vår egen tid. Denne kirka har tatt i mot mer enn 25 generasjoner kirkesøkende, og sannsynligvis sto det tidligere minst én trekirke på stedet. – Fremmede, katolikker, hedninger, og senere protestanter har hatt sin gang her. Og byggverket imponerer selv i dag. Besøkende også i vår tid kan erfare noe når de vandrer forbi kirkas vestvegg og opplever dens massive velde. Budskapet er dramatisk! Veldig er Gud, mektige er hans tjenere, urokkelig er hans Kirke.

Engang gikk de mange, allmuen, inn i kirka via et lite våpenhus mot nord. Kanskje dyppet de som ydmyke katolikker fingre i vievannskaret like innenfor, slo korsets tegn og knelte i halvmørket.

Kirkeskipet er ren magi. Du sanser knapt taket, vindusnisjene sprer et lysskimmer som lar deg ane de mange eller få som står rundt deg. Det er ikke stoler eller benker noe sted. Alterlysene er som fjerne innadvendte meditasjoner over evigheten. Oppunder taket, høyt over pulpitoriet og korskillet øyner du noen tegn. Ikke kan du lese, men kanskje har noen fortalt at det er en bønn på Herrens eget språk: *Benedic Domine.domum....* Om du ikke vet hva det betyr, så ser du jo at det står der, og vet at det er sant.

Gjennom åpningen i kor-muren glitrer korets gullglans og alterlys mot deg. Du står i et mørke som blir tettere. Miraklet skjer, eucharistien -messeofferet- folder seg ut foran dine øyne. Du ser mot monstransen og blikket ender ved madonnaen over alterbordet, ved Jesusfiguren på armen hennes, Himmeldronningen omgitt av mandorlaen slik det er beskrevet i Johannes Åpenbaring. Vi er i det Herrens år 1460. På et av de 4 sidealtrene i kirkeskipet funkler fra gammelt av en predella, et alterforstykke som minner om en urokkelig sannhet. Erkebiskopen mellom de to store garantistene - St. Peter, den første av Romas biskoper og Norges evige konge, den hellige Olav. Gudstro holdt samfunnet sammen, uansett det verdslige regime. ”Limet” overlevde reformasjonen. Eller rettere sagt, det hadde lite med kirkeordning å gjøre.

400 år senere, vinterdagen er isnende, kirka er full. Galleriene som nå kranser veggene, er tettbesatte, folk står i trappene. Orgelet intonerer, salmesangen tar seg opp. Er det sorg og jammers tid? –et lite samfunn fanget i sorgen over tap av liv, over menns meningsløse død i kampen mot naturkreftene, og sørgendes fortvilte forsøk på å se en mening i nattsvart elendighet?

Nordnorske Arvid Hanssen skrev noen korte linjer som sier det meste:

Salman e sången. Folke har røyst sæ.
Orgele spælle så sakte og mildt.
Ansektan blenke. Sorga har løyst sæ!
Mekti va ordan. Stormen e stijlt!

Eller var det en håpets og gledens tid hvor livskrefter fikk bygge seg opp? Bryllupsfryd, eller er det lovprisning rundt dåpens mirakel?

Kirkerommets urokkelighet favner det hele og gir sammenheng. Det sammenfatter skaperverket som helhet fra alfa til omega, og rommet låser oss fast i en total underkastelse. Men man er da ikke naiv og lar seg gripe. For selvfølgelig er dette religionspsykologi i praksis, og da så.

Kanskje snur vi oss likevel idet vi går ut gjennom vestportalen lik en pavelig legat, ubøyelig. Og får øye på triumfkrusifikset over hovedalteret langt der bak, eller øyner i våpenhuset trenighetstegnet med den hellige Ånds øye nistrende mot deg. Vet du ikke at Gud ser deg? Eller gjenopplever vi den makeløse vestfasaden som synes å rekke inn i himmelen? Ufattelig i nordnorsk sammenheng, enestående som maktsymbol og pant på herredømme. Kirkerommet, byggverket står der, som et seierspant. Eller er det alene en tom kulisser som beretter om forgyves maktambisjoner fra en fjern tid?

Tekst: Sigurd Stenersen

Foto: Frode Bygdnes